

Հաստատված է

ՀՀ ԳԱԱ ԳԿՄԿ գիտական խորհրդի
«12» դեկտեմբերի 2022 թ. թիվ 175 նիստում

ՀՀ ԳԱԱ ԳԿՄԿ տնօրեն
Ա. Սարգսյան

ՀՀ ԳԱԱ ԳԻՏԱԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ

ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳ

ՆԵՐԱՌԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

Գլոբալ մակարդակում բարձրագույն կրթության ընդգրկումն աճել է ինչպես բացարձակ թվերով, այնպես էլ որպես բնակչության տոկոս: Վերջին երկու տասնամյակների ընթացքում ՏՀՀԿ երկրներում բարձրագույն կրթության մասնակցությունը գրեթե կրկնապատկվել է (20%-ից մինչև 36%), իսկ ՏՀՀԿ երկրների մոտավորապես կեսում բարձրագույն կրթությունն այժմ կրթության ամենատարածված մակարդակն է:

Հայաստանում նույնպես անկախության շրջանում արձանագրվել է բարձրագույն կրթության ծրագրեր իրականացնող հաստատությունների և դրանցում ընդգրկված ուսանողների շեշտակի աճ. այժմ միայն ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարության ենթակայության ներքո գործող բուհերում սովորում է շուրջ 85 հազար ուսանող:

Ընդհանուր մասնակցության աճին զուգահեռ, սոցիալական ներառման համար առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող խմբերի ուսանողների ներկայացվածության աստիճանը բարձրագույն կրթության համակարգում զգալիորեն ցածր է, քան հասարակության մեջ, ինչը մասամբ պայմանավորված է նաև բուհերում ուսանողների աջակցության ծառայությունների և մատչելի ենթակառուցվածքների բացակայությամբ, ինչպես նաև սոցիալական ներառման մշակույթի անբավարար մակարդակով:

Այդ հիմնական խմբերն են՝

- ցածր կամ միջին եկամուտներ ունեցող ընտանիքների զավակները
- ոչ բարձր կրթական մակարդակ ունեցող ծնողների զավակները,
- հաշմանդամություն ունեցող երիտասարդները,
- պատերազմի մասնակիցները,
- մեծահասակ ուսանողները,
- երեխաների, հիվանդ հարազատների խնամքի պարտականություններ ունեցող ուսանողներն ու աշխատակիցները,
- միակողմանի կամ երկկողմանի ծնողազուրկ ուսանողները,
- էթնիկ, մշակութային, լեզվական և կրոնական փոքրամասնությունների ներկայացուցիչները,
- հեռավոր կամ գյուղական վայրերից, քաղաքային խնդրահարույց գոտիներից, հանրային ծառայությունների (օրինակ՝ տրանսպորտային) ոչ բավարար մակարդակ ունեցող տարածքներից ուսանողները,
- զրկված զինծառայողի երեխա ուսանողները,
- պայմանագրային զինվորական զինծառայության անցած ուսանողները (Բ/Զ),
- փախստականները,
- և այլն:

Ի տարբերություն հասարակական այլ ոլորտների, ներառական մշակույթի առկայությունը և վերը նշված խմբերին պատկանող ուսանողների համար բարձրագույն կրթության գրավչությունը մեծապես պայմանավորված է բոլորի համար արդյունավետ ուսումնառության ստեղծված պայմաններով, առաջին հերթին՝ կրթական ծրագրերում և դասընթացներում դասավանդման այնպիսի մեթոդների, ուսումնառության ձևերի և գնահատման եղանակների մշակմամբ, որոնք կկարողանան ապահովել

- նախընթաց գիտելիքի տարբերությունների վերացումը (օրինակ՝ կրթական նախորդ աստիճանում առաջադիմության տարբերությունների),
- նախընթաց փորձառության տարբերությունների համահարթեցումը (օրինակ՝

աշխատանքային փորձ ունեցող մեծահասակ ուսանողները կարիք են ունենում ուսումնառության այնպիսի մոտեցումների, որոնք տարբեր են անմիջապես այլ ուսանողների կարիքներից, նրանք նաև կարող են գործնական ներդրում ունենալ դասընթացի ընթացքում),

- այնպիսի խնդիրների լուծումը, որոնք կապված են ներառականությանը վերաբերող կարծրատիպերի վերացմանը (օրինակ՝ հաշմանդամության, մշակույթների և կրոնների մասին),
- ճկուն ուսումնառության հետագծեր, այդ թվում՝ մասնակի բեռնվածությամբ ուսումնառելու կամ հարատև կրթության համալսարանական համակարգի հնարավորություններն օգտագործելու միջոցով:

ՆԵՐԱՌԱՎԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՆԵՐԿԱՅԻՍ ՎԻՃԱԿԸ ՀՀ ԳԱԱ ԳԻՏԱԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ

Ներառական կրթության զարգացման համատեքստում ՀՀ ԳԱԱ ԳԿՄԿ-ում առկա են հետևյալ մարտահրավերները՝

- բուհի շենքերն ու ենթակառուցվածքներն ամբողջությամբ հարմարեցված չեն հաշմանդամություն ունեցող անձանց համար,
- կրթական ծրագրերը դեռևս համապատասխանեցված չեն ուսումնառության համապիտանի մշակման սկզբունքներին,
- վարչական, դասախոսական և ուսումնաօժանդակ կազմի գերակշիռ մասը վերապատրաստված չէ, չունեն կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող անձանց հետ աշխատելու համապատասխան հմտություններ,
- և այլն:

Առկա իրավիճակ

Ներկայում ՀՀ ԳԱԱ ԳԿՄԿ-ում կիրառվում են բարձրագույն կրթության մեջ ներառվածությանն աջակցման որոշակի տարրեր (օրինակ՝ զեղչերը, նպաստները, ուսանողներին՝ իրենց կրթության ֆինանսավորման հարցում օժանդակելու այնպիսի լրացուցիչ գործիքներ, ինչպիսիք են մասնավճարով կամ տարաժամկետ, հետաձգված վճարումների, վարկերի, աշխատանք-կրթություն ծրագրերը և այլն), որոնց գործառությունը պայմանավորող առկա ընթացակարգերը, սակայն, ներառական կրթության գործուն, տևակայուն և փոխկապակցված համակարգ չեն կազմում:

- Յուրաքանչյուր տարի ԳԱԱ ԳԿՄԿ-ն ուսման վարձի մասնակի փոխհատուցում է իրականացնում ուսանողների վարձավճարներից ձևավորված բյուջեի նվազագույնը 7%-ի չափով. 2020թ. փոխհատուցման չափը կազմել է 13.9%, 2021թ՝ 14.2%:
- Այն ուսանողները, ովքեր հետաքրքրված են գիտական հետազոտությամբ հնարավորություն ունեն «Կաճառ» գիտական հոդվածների ժողովածուում

հրապարակել իրենց գրախոսված գիտական աշխատությունները անվճար հիմունքներով:

- Ուսանողների հետազոտական կարողությունների ամրապնդման նպատակով կազմակերպվում է ամենամյա ուսանողական գիտաժողով, որտեղ ուսանողները կարող են հրապարակել իրենց գրախոսված գիտական աշխատությունները անվճար հիմունքներով:
- Ուսանողները աջակցություն և օժանդակություն են ստանում նաև Ուսանողական խորհրդի և Ուսանողական գիտական ընկերակցության կողմից, որոնք ոչ միայն խորհրդատվություն են տրամադրում, այլ նաև ուսանողների իրավունքները և շահերը պաշտպանող ինքնակառավարման մարմիններ են:
- Հանրային կապերի և կարիերայի բաժինն աջակցում է ուսանողների/շրջանավարտների մասնագիտական կողմնորոշմանը, կազմակերպում է վերապատրաստումներ ուսանողների մասնագիտական և ոչ մասնագիտական հմտությունների զարգացման ու աշխատաշուկայում նրանց մրցունակության բարձրացման նպատակով, կազմակերպում է արշավներ, ճանաչողական այցեր, հանդիպումներ տարբեր ոլորտների փորձագետների հետ և այլն:
- ՀՀ ԳԱԱ ԳԿՄԿ օտար լեզուների և միջմշակութային հաղորդակցության ակումբը անցկացնում է օտար լեզվի դասընթացներ և միջմշակութային հաղորդակցության վերապատրաստումներ ԳԿՄԿ ուսանողների և պրոֆեսորադասախոսական կազմի համար:

ՀՀ ԳԱԱ ԳԻՏԱԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՋԱՆԳԱՅԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ ՆԵՐԱՈՒԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ներառական կրթության գործուն և համապարփակ համակարգ ձևավորելու նպատակադրությունը ենթադրում է տևական գործընթացի պլանավորում, որի շրջանակներում պետք է փուլ առ փուլ մշակվեն և գործարկվեն համակարգի բոլոր հենքային բաղադրիչները:

Ներառական կրթության համակարգի մշակման և ներդրման գործընթացի առաջին փուլի (2023-2025 թվականներ) հիմնական խնդիրն է ուսանողների և դասավանդող կազմի՝ ներառական կրթության գործընթացին առավելագույնս մասնակից դարձնելու մեխանիզմների ձևավորումը:

Ստորև տրվում են ներառական կրթության համակարգի մշակման և ներդրման հիմնական բնութագրերը առաջին փուլի համար:

2023թ. ՀՀ ԳԱԱ գիտակրթական միջազգային կենտրոնում ներառական կրթության հարցերի համակարգում իրականացնելու է ստեղծվելիք Ներառականության հարցերով խորհուրդը:

Ներառականության հարցերով խորհրդի հիմնական գործառույթներն են՝

Կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող ուսանողների բացահայտում, ներբուհական վերլուծությունների հիման վրա կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք

ունեցող ուսանողների նույնականացում, ինչը հնարավորություն կտա շահակիցներին հասկանալու՝ որոնք են իրենց թիրախային խմբերը, վերջիններիս՝ կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիքները և իրականացվելիք քայլերը:

- Ներկա իրավիճակի վերլուծություն. ուսանողական համակազմի վերաբերյալ տեղեկատվությունը հավաքագրելուց հետո ցանկալի է իրականացնել ներկա իրավիճակի վերլուծություն, ինչը հնարավորություն կտա հասկանալու՝ ինչ ծառայություններ են մատուցվում ուսանողներին, արդյո՞ք տրամադրվող ծառայությունները համահունչ են ուսանողների կրթական պահանջներին և առանձնահատուկ պայմանների կարիքներին, ինչպես նաև ինչ հավելյալ աջակցության ծառայություններ և քայլեր կարող են իրականացվել նրանց ուսումնական գործընթացն առավել արդյունավետ և մասնակցային դարձնելու համար:
- Ինստիտուցիոնալ աջակցության մեխանիզմների մշակում. ինստիտուցիոնալ աջակցության մեխանիզմներ կարող են լինել մատչելի ենթակառուցվածքային հարմարեցումները, բյուջեի վերաբաշխումը, իրազեկվածությունը բարձրացնող վերապատրաստումների և միջոցառումների իրականացումը և այլն:
- Դասավանդման, ուսումնառության և գնահատման ներառական մոտեցումների մշակում, հստակ գործողությունների սահմանում՝ ուղղված դասավանդման, ուսումնառության և գնահատման ներառական մոտեցումների ամրապնդմանը: Այն կարող է ներառել ուսումնական պլանների վերանայում, քննությունների և սեմինարների համար խելամիտ հարմարեցումների ապահովում և մատչելիության ձևաչափերի մշակում ու կիրառում և այլն:
- Որակի ապահովման քաղաքականության սահմանում, որը պետք է ներառի հստակ սահմանված գործիքներ և մեխանիզմներ որակի ապահովման համար, որոնք կնպաստեն հաստատությունում ներառական մշակույթի ամրապնդմանն ու տարածմանը: Որակի ապահովման գործիքները կարող են ներառել հարցաթերթեր, ֆոկուս խմբային հանդիպումներ հաստատության ներքին շահակիցների հետ և այլն: Վերջիններիս արդյունքների վերլուծությունը կօժանդակի հասկանալու կրթության գործընթացի ներառականությունն ապահովելու գործում առկա բացերը և մարտահրավերները:
- Մշտադիտարկում, որը թույլ կտա գնահատել մարդկային, ֆինանսական և նյութական ռեսուրսները, որոնք հատկացված են ներառական կրթության արդյունավետ կազմակերպման և իրականացման համար:

Հղումներ՝

- Բարձրագույն կրթության վերանայված ԵՄ օրակարգ՝ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0247&from=EN>
- Կայուն զարգացման նպատակ 4՝ https://campaignforeducation.org/en/key-frameworks/sdg-4-and-targets?gclid=Cj0KCQiA1ZGcBhCoARIsAGQ0kkomDZ62PrUXxKDmC9j_HBgv1VkJYbAjLhf8q1d9P82LeVNLpzDIgvClaAoNgEALw_wcB
- Էրազմուս+ և եվրոպական համերաշխության կորպուսի ներառականության և բազմազանության ռազմավարության իրականացման ուղեցույց

- <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/document/implementation-guidelines-erasmus-and-european-solidarity-corps-inclusion-and-diversity-strategy>
- Ուսումնառության համապիտանի մշակում
<https://teaching.cornell.edu/teaching-resources/designing-your-course/universal-design-learning>